DE RAADPENSIONARIS
MR. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL
EN ZIJN KOLONIALE POLITIEK JEGENS DE WEST
EEN BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN WEST-INDIË
IN HET LAATST DER 18DE EEUW

DOOR

A. HALLEMA

III (Slot).

Mr. Laurens Pieter van de Spiegel, de financieele specialiteit van het drietal, wijdde zich begrijpelijker wijze het meest aan de bestudeering van de financieele kwesties, die samenhangen met de ontbinding der tweede W.I.C. en den opbouw van de Westindische koloniën onder een ander régime. Toen voldoende was gebleken, dat geen der bij de W.I.C. betrokken partijen iets voelde voor subsidies onder verband van een volledige hypotheek en dito contrôle op het bestuur, opperde de Raadpensionaris het plan, om de aandeelhouders met hun sterk gedeprecieerde aandelen uit te koopen ten laste van de beide gewesten, die de meeste belangen hadden bij de restauratie van de West-Indische koloniën. Maar in dat geval moest de souvereiniteit natuurlijk ook op Holland en Zeeland worden overgedragen, met de lasten van de financiën, defensie en justitie op den koop toe. Bovendien zou dit een imperium in imperio worden, een gewestelijke verdediging te land en ter zee scheppen en de zaak voor moederland en koloniën dus nog ingewikkelder maken. Behalve het verzet der andere provinciën was daar bovendien ook nog het gebrek aan samenwerking tusschen de beide belanghebbende gewesten in deze aangelegenheid. Het beste zou dus nog zijn, dat de bereids voorgestelde gewestelijke exploitatie der koloniën omgezet werd in een, door de Generaliteit uit te oefenen, maar in den boezem der Staten-Generaal zelf rezen daartegen ook weer te veel bezwaren betreffende de financieele regeling der schadekwestie en vergoedingen, dan dat de vertegenwoordigers der diverse gewesten unaniem konden besluiten tot samenwerking en

belangengemeenschap. Zoo leek het er dus aanvankelijk toch nog op, alsof het octrooi der tweede W.I.C. zou verlengd worden bij gebrek aan een opvolgster!

Doch daartegen heeft Van de Spiegel zich van meet af aan hardnekkig verzet, want hij begreep maar al te goed, dat de oude W.I.C. in dat geval niet alleen steeds dieper in het moeras zou wegzinken, maar ook, dat de koloniën zelf en haar inwoners daardoor nog meer zouden gedupeerd worden dan reeds het geval was. Hij liet zich daarom door het besogne van commissarissen voor de zaken der W.I.C. geregeld op de hoogte houden omtrent de resultaten van het onderzoek en de voorstellen tot restauratie en door zijn weldoordachte adviezen werd het advies van genoemd college inzake de al- of niet- verlenging van het octrooi der W.I.C. natuurlijk ook ongunstig op grond van de volgende conclusies, bij het onderzoek naar den status van dit lichaam gevormd:

1°. de financiën der W.I.C. waren zoodanig in verval, dat reeds onder waarborg van terugbetaling der voorgesloten gelden onmogelijk geacht moest worden;

2°. de W.I.C. had haar oorspronkelijke bestemming, het drijven van handel en het bevorderen der zeevaart tusschen moederland en koloniën, verloren, aangezien zij zich noch met het een noch met het andere bemoeide;

3°. haar bestuurstaak, de eenige functie, waarmee zij zich nog ophield, vervulde zij op zulk een voor de kolonisten en het moederland onbevredigende wijze, dat het klachten en protesten regende en bleef regenen, ondanks eenige incidenteele wijzigingen en verbeteringen.

De eindconclusie van de commissie ad hoc luidde dan ook eenstemmig, dat er ernstige bedenkingen en bezwaren bestonden tegen een eventueele verlenging van het octrooi. Maar wat dan? Daarom verbond zij aan haar ongunstig luidend advies dan ook het voorstel, dat de Souverein in het geval van de niet-continuatie der Compagnie maatregelen zou treffen tot liquidatie van het oude en het ontwerpen van een nieuw bestuur. Of dit op staats-exploïtatie der koloniën zou uitloopen, bleef voorshands nog een open vraag, want de ontbinding der W.I.C. ontmoette aanvankelijk nog al eenigen tegenstand.

Doordat de kosten grooter waren dan de baten, zagen eigenlijk alle partijen er tegen op zich met de belangen der koloniën en kolonisten politiek, economisch en financieel in te laten, gelijk dat behoorde. De stemmen, die er nog steeds opgingen om de kosten voor defensie en justitie dan maar weer op de kolonisten te ver-

halen, die er toch immers het meest van profiteerden, werden nu eindelijk eens gesmoord door het krachtig pleidooi van Van de Spiegel, die terecht betoogde, dat het toch niet opging om de lasten der planters nog meer te verzwaren, althans deze kosten geheel op hen, die in de koloniën woonden en werkten, af te wentelen. Geheel in den geest van een anoniemen briefschrijver in de „Oost- en West-Indische Post,” betoogde de Raadpensionaris, dat de Souverein, die straks de koloniën van de W.I.C. zou moeten overnemen, van al de verbeteringen in het bestuur, de staatsinrichting en de defensie in eerste instantie de voordeelen trok en dit pleidooi, al heeft het ter plaatse slechts betrekking op Essequibo en Demerary, gold, vond de Raadpensionaris, m.m. ook voor de andere gebiedsdeelen. Daarom volgde ook dat merkwaardig betoog hier.

„ALGEMEENE AANMERKINGEN TER ELUCIDATIE
van 't veranderde Concept Plan, omtrent de bestelling der Regeering IN ESSEQUEBO EN DEMERARIJ.

1. Dat men gaarne wil erkennen, dat, relatief tot de Finantie der West Indische Compagnie, deeze Colonie is geweest nadeelig, wel verre dan dat de geoctroijeerde bezittingen de Compagnie, en hunne Actionisten bevoordeelt heeft, integendeel dit niet, als nadeel heeft te weeg gebracht: ja men moet 'er bij voegen, dat 't vooruitzigt, immers in de eerste jaren, niets anders, dan meerder nadeel belooft, wijl de laatste Oorlog geleerd heeft, dat, zal men de Colonien niet, bij de minste aanval, verliezen, men dezelve moet voorzien van Fortificatien, en een genoegzaam getal Troupes, om deeze te defendeeren, voorts heeft men meede ondervonden, dat zo wel de Politique als Judicieele beschikking onmogelijk naar behooren, kan worden waargenomen, ten zij men aan die Ampten zodaanige Tractementen hegt, dat dezelve kunnen bekleedt worden door Perzoonen van bekwaam- en agtbaarheid, welke de Administratie in beide Objecten, aanzienelijk en gerespecteerd doen zijn. —

2. Uijt deeze eerste consideratie volgt een tweede: VAN WAAR DE NOODIGE GELDEN VAN DAAN MOETEN KOOMEN; daar van de Actionisten van de Compagnie, reedelijker wijze, jaarlijks niet kan geveert worden, geld te verliezen voor eene Colonie, welkers culture de minste voordeelen aan dezelve brengt: Men zal, in den eersten opslag, aanstonts zeggen, MEN MOET 'T OVER DE COLONIE SLAAN! die zijn de directe geïnteresseerden, zo in de conservatie van de Colonie, als goede Administratie van Politie en Justitie, dog zo zeggende, zoude men zig merkkelijk bedriegen De Ingezeeten der Colonie hebben niet verder intrest, in de cultures, de defensie, de Administratie, dan voor zo verre dat zij ondervinden, dat de revenuen van hunne plantagien toereijkende zijn of overtreffen de de intresten hunner hypothecken, voor dewelke hun plantagien daar meede bezwaard, zijn: hun benoedigdheden, zo tot onderhoud dier plantagien, als tot hun leeven en kleeding, en eindelijk de lasten, die 'er van hun gevorderd worden! zijn de revenuen toereijkende, zij blij-

ven in de Colonie, en des te liever, naar mate zij zien, dat men voor de defensie zorgt, in tijd van Oorlog; en dat de order heerscht, beijde in 't politicque en Justitieele: dog zo zij, daar en teegen, ondervinden, dat men de Ingezeeten en zo veel lasten afvraagd, dat, gevoegd bij de andere en onontbeerlijke verschotten, de revenuen niet zijn toereikende, zo leeven zij eenige tijd, zo zij kunnen, maaken schulden, laaten hunne plantagien en Executeeren, en gaan van planters bediendens worden, of vertrekken uijt de Colonie: waar van, langzamer hand, 't gevolg moet zijn, of, dat de gemelde lasten minder opbrengen, of, dat men de overige, PRO-RATO, meerder afleggende, 't verval der Colonie nog meer moet toeneemen.

Uijt welk gedemonstreerde dus duidelijk blijkt, dat de lasten op de Colonisten niet moeten worden geëvenredigt naar de nodige kosten, maar naar de faculteiten der Colonisten: voorts, dat 't niet zijn de planters, die 't meest Interest hebben in de defensie teegen den vijand en goede inwendige Administratie, want die moogen zo goed zijn, als men ze kan verlangen, zo den planter dezelve door zo een bezwaring van lasten moet verkrijgen; dat gevoegd bij zijn andere noodwendigheden, de revenuen van zijn land-goed, niet toereikende zijn, zo kan hij geen planter blijven, en moet een ander planter gaan dienen, of, dat meest in zulke omstandigheden gebeurt, hij gaat de Colonie uijt.

3. Daar de Compagnie, tot nadeel van haren Actionisten, niet kan gevergd worden de kosten voor een Colonie te doen, die de revenuen overtreffen, het octroij dezelve schadelijk doet worde, daar 't deugdelijk gedemonstreert is, dat alle lasten op de Colonisten meerder gelegd, dan wat zij in overeenkomst van haar inkomsten kunnen draagen, tot langzame vermindering en eijndelijk ruïne moet strekken, zo zal men vraagen wie moet dan die nodige te imponerene kosten betaalen? men antwoord den Souverein, *'t zij alle de zeeven Provintien, of die onder hun, welke uijt de Colonie het meeste trekken, om dat de Souverein geniet alle de voordeelen, die de Colonie door hare culture afwerpt, als zijn de navigatie van 20 à 30 Scheeppen, den handel die 't vertier van alle producten in haar schoot brengt, de welvaart van Landbouw, Fabricquen en traficquen, die de benoodigdheeden der Colonien aanbrengen met alles wat daartoe behoort.* Het acres van dit alles, wanneer de Colonisten, door 't matig draagen van lasten, in staat worden gesteld, hunne plantagien uijt te breijden en met meerder slaaven te voorzien, die de Jaarlijksche producten bij consequentie den handel der nodige goederen doen toeneemen; want 't is zelfs verkeert, als men wil, dat de planters niet meer moeten consumeren dan hun dierlijk leeven; dit is wel 't intrest van de geldschieters die gaarne zagen dat den planters daaglijks zout Vleesch en Bannanen ate, zig met bondt en osnabrugs kleede, maar geenzints 't voordeel van den Souverein, welke van de Luxe in de Colonie welvaard.

Uijt welke beschouwing dus volgen moet, dat, daar de Souverein de eenigste is, die een altoos durend en algemeen voordeel van de Colonie van ESSEQUEBO en DEMERARIJ trekt, welk voordeel, naar mate van acres der Colonie, vermeerdert, en welk acres des te waarschijnlijker is, zeedert dat van deeze Colonie, met zo veel ophef, is gesproken door de twee Natien die dezelve bezeten hebben; 't geen reeds eenige Colonisten uijt de Eijlanden met Slaaven, Muijl-Ezels en specie herwaarts heeft doen verhuizen, en 't geen ontwijfelbaar zal vermeederen, als men

de Colonie van sterkten en Soldaten, van een goede Administratie zo politicq als judicieel, zal bemerken voorzien te zijn, terwijl de lasten met voorzigtig- en matigheid worden geheeven:

4. de concept lijst is dus gesteld in het Sijsthema der gronden hier boven gelegd, die den Souverrin moeten permovere om tot 't helpen dragen der onvermijdelijke kosten de Compagnie te subsidieeren." („Oost- en West-Indische Post," blz. 284-'88).

Behalve de bezwaren tegen de liquidatie van de W.I.C. en haar omzetting in een bestuursorganisatie met staatsexploitatie der West-indische Koloniën waren er ook nog tal van bezwaren te overwinnen van lokalen aard. Immers er waren zooveel steden in Holland en Zeeland, die met haar Kamers der O. en W.I.C. plaatselijk en voor haar omstreken groote voordeelen genoten van beide compagnieën. Ook daartegen had Van de Spiegel te strijden, gelijk Van der Meulen reeds aantoonde met de correspondentie van den Raadpensionaris aan den Pensionaris Merens te Hoorn en desgelijks aan de autoriteiten van Enkhuizen, beide Kamersteden der W.I.C. Andere Kamersteden brachten eveneens op het voorbeeld van Hoorn en Enkhuizen haar bezwaren te berde, want, handelde men zoo met de W.I.C., dan kon het met de V.O.C. mogelijk denzelfden weg opgaan, misschien zelfs met de Admiraliteiten. Wat dit vooral voor de Zuiderzeesteden en verder die buiten Amsterdam en Rotterdam in Holland zou beteekenen, behoeft geen nader betoog en men kan zich dan ook de protesten van die zijde al even gerechtvaardigd voorstellen als die van de met vele fiscale heffingen belaste kolonisten. „En ongegrond was de vrees der steden niet," vond ook Dr. Van der Meulen; „wij weten immers, dat de naasting der West-Indische bezittingen een proefballon was; bij gebleken welslagen wilde de Raadpensionaris de Oost-Indische Compagnie en de Admiraliteiten evenzoo behandelen. In den strijd om het bestaan was het Hoorn en Enkhuizen geoorloofd haar rang te verdedigen en zij deden het zoo goed zij konden. Andere belanghebbenden, Bewindhebbers en participanten, waren ook niet dadelijk te vinden voor elke regeling der liquidatie. Al konden zij hiertegen wel geen bezwaren maken, toch was het hun geenszins onverschillig, welke schikkingen verder genomen zouden worden. Hiervan zou grootendeels de opbrengst van de realia der maatschappij af moeten hangen."

Waaruit de laatste dan zooal bestonden? Behalve de defensiewerken, fortificaties, geschut, ammunitie, de Compagniesplantages en verdere vaste en losse bezittingen wees de tegenstander van liquidatie, hetzij op zijn manier de slimme en voorzichtige politicus spelende, hetzij den conservatieven Bewindhebber of aandeel-

houder vertegenwoordigende, op de uitstaande vorderingen der W.I.C., waarvan een op diverse provinciën niet minder dan f 6,600,000.- heette te belooen en een andere op de V.O.C. groot f 3,000,000.-. Maar: die vorderingen werden eer betwist dan erkend, althans van twijfelachtige waarde genoemd en zij waren trouwens ook nooit opgeëischt, hoe hoog de financiële nood der Compagnie ook was gestegen, waaruit voldoende bleek, dat de W.I.C. er zelf evenmin fiducia in had, zoodat het inderhaast opgerakelde motief, dat zij er nog zóó slecht niet voorstond, weinig geloof verdiende. Zelfs was de moeilijkheid groot voor een geöctrooieerde vennootschap als de W.I.C., staande onder souvereiniteit van Hun Hoogmogenden, om het bewijs te leveren van den eigendom harer reeds zoo zwaar verhypothekeerde goederen en bezittingen.

En hoe slecht de W.I.C. er inderdaad wél voorstond, blijkt onder meer uit een merkwaardige acte van onvermogen, die ze zichzelf uitreikte door een missive, gericht aan H. H. M. in verband met de onlusten, op Curaçao voorgevallen. Die onlusten waren aldaar gerezen tusschen de Regeering van deze kolonie eenerzijds en de voornaamste der kolonisten anderzijds. Daarover was het eene klaagschrift na het andere aan het adres der Kamer van X en Bewindhebbers der W.I.C. in patria verzonden, doch dezen zagen geen van alle kans, om met de weinige hun ten dienste staande middelen daarin ook maar met het geringste succes te interveniëren¹⁾. Kort en goed, zij verklaarden zich zelfs onmachtig om in die onlusten de zijde der wettige regeering te kiezen, althans deze met raad en daad ter zijde te staan, om aan den toestand van terreur op genoemd eiland een einde te maken. Door toe te geven en de zwakste partij te kiezen hadden de Directeur en Raden de orde weer eenigszins hersteld, doch de Bewindhebbers begrepen, dat een dergelijk experiment gevaarlijke precedentes kon scheppen, gelijk trouwens de politieke toestand in dienzelfden tijd in Essequebo en Demerary, ook in Berbice onder den minder soepelen Gouverneur P. H. Koppiers bewees, waar al evenzeer onrust, verzet en een geprikkelde stemming heerschten. Vooral het slot van den hier bedoelden brief, waarin de Bewindhebbers ook zelf erkenden, dat zij op dezen voet het gezag niet langer konden handhaven en hun bestuursfunctie niet naar behooren konden vervullen (en welk stuk wij nergens geraadpleegd of gedrukt vonden, om welke reden het hier dan ook in extracto wordt ingelascht),

¹⁾ Hoe slecht de Compagnie ook zelf hier haar plicht had verstaan, blijkt voldoende bij Dr. V. d. Meulen, t.a.p., blz. 446.

teekent den noodtoestand en impasse, waarin de W.I.C. met en door haar koloniaal bezit toen was geraakt.

Het stuk draagt tot hoofd:

„EXTRACT UIT EENE MISSIVE VAN DE BEWINDHEBBERS
VAN DE WEST-INDISCHE COMPAGNIE TER PRESIDIAAL-
LE KAMER AMSTELDAM, IN DATO DEN 1 APRIL 1788,”

en zijn inhoud luidt als volgt:

„Deeze Missive behelst onder anderen, dat zij, met de laatste brieven uit CURAÇAO, tijding bekomen hadden, dat de oneenigheden tusschen den Directeur en Raaden en eenige Ingezetenen van die Kolonie, aldaar meer en meer toegenomen zijnde, eindelijk waren uitgebarsten en tot zodaanige ongeregeldeheden gelegenheid gegeven hadden, dat gemelde Bewindhebbers, zich bij aanhoudendheid buiten staat blijvende bevinden, om zelfs eenig redres daar in te bezorgen, al wederom genoodzaakt waren, de zwaarwigtige deliberatien van Hunne Hoog Mog. te interrompeeren.

Dat gemelde Bewindhebbers wel erkenden, dat, voor zo verre zij uit de bekomen berichten konden opmaaken, door de toegeevendheid van Directeur en Raaden, de kalmte wederom eenigermaaten in de gemeederen was hersteld, en de rust was bewaard geworden; doch dat zij zouden te kort doen aan het verlicht oordeel van Hunne Hoog Mog., bij aldien zij zich wilden bezig houden met de productie van een aantal argumenten, om te bewijzen, dat, zo het voorgevallene op CURAÇAO als het gepasseerde te ESSEQUEBO en DEMERARY, waar van zij de eer gehad hadden bij hunne Missive, in dato den 29 January laatstleeden, aan Hunne Hoog Mogende kennis te geeven, reeds duidelijke voorbodes waren van de, voor de Republiek, zo noodlottige gebeurtenissen, welke zij reeds lange hadden geappreheendeert, het welk de Vergadering van Tienen vermeend had onder het oog van Hunne Hoog Mog. te moeten brengen in derzelver Missives, in datis den 19 October 1786 en 16 Mey 1787, op beide welke oogenblikken de gemelde Vergaderingen, bij ontstentenis van het ten hoogsten noodzaaklijke maintien van haar gezag en adsistentie van den Lande, zich genoodzaakt had gevonden vrugtelooos op reces van den anderen te scheiden.

Dat gemelde Bewindhebbers zich verzekerd hielden, dat Hun Hoog Mog. niet ten kwaade zouden duiden, dat zij de situatie der zaaken in de Kolonie overweegende, en in de Missives van de Regeeringen moettende leezen, dat zij declareeren buiten staat te wezen recht en gerechtigheid onbelemmerd te handhaaven, de goede orde te onderhouden en de ongeregeldeheden te weeren, gemelde Bewindhebbers als dan de tijdstip, wanneer de Kolonien en de Commerce op en van dezelve voor de Republiek voor altoos zouden verlooren zijn, als met rasse schreeden naderende, aan Hun Hoog Mog. moesten voorstellen, en dat zij derhalven, ter hunner decharge, voor Hun Hoog Mog. met allen eerbied, doch teffens met allen aandrang en ernst, op eene reeds lang noodzaaklijk geweest zijnde, en meer en meer dringend wordende conclusie op alle de Adressen, Voordragten en Deliberatien, wegens de zaaken der West-Indische Comp., vermeenden te moeten insteeren, terwijl zij rond-

borstig moesten declareeren, volstrekt buiten staat te zijn, het gezag en de belangen van de Republiek in de Kolonien te maintineeren, en zelfs op dit oogenblik naauwlijks hunne daaglijksche huishouding kunnen gaande houden, veel min de maandgelden hunner Ambtenaaren en Militie betalen, of eenige Ververschingen, Vivres of Medicynen naar de Kolonien verzenden.

Dat Hun Hoog Mog. daar uit ligtelyk zouden bevroeden, dat bij al-dien die deliberatien niet ras ten einde mogten kunnen gebracht worden, Hunne Hoog Mogenden zich in de noodzaaklykheid zouden bevinden selv, provisioneel en hangende de verdere deliberatien, schikkingen werkstellig te maaken, waar door de verdere confusie geweerd, en gepraevenieerd wierde, dat de Republiek haare Kolonien en de voor-deelen, dewelke dezelve aan den Lande behooren aan te brengen, geheel en voor altoos verlieze." ¹⁾

Werkte Van de Spiegel intusschen in stilte door om het aan te sturen op de ontbinding der Compagnie, de resolutie der Staten-Generaal van 27 Aug. 1788, strekkende tot het zoo lang mogelijk gaande houden der zaken onder de W.I.C., totdat de termijn van haar octrooi was verstreken, wilde eerst nog wat plooiën en schikken. De desbetreffende maatregelen, o.a. bestaande uit het invoeren van eenige verbeteringen, de tusschenkomst van den Prins in te roepen, die na de restauratie met behulp van den Pruis weer als vanouds het benoemingsrecht kreeg ter aanwijzing van personen voor leidende koloniale functies, het verstrekken der meest dringende subsidies, zij waren toch eigenlijk alle het vastnaaien van nieuwe lappen op een oud kleed, dat meer dan versleten en totaal afgedragen was. Het zou slechts een kwestie van tijd zijn, dat men met de W.I.C. voor liquidatie en ontbinding als een fait accompli zou worden geplaatst, dat wisten H. Hoogmogenden ook wel en hun maatregelen, om het leven der vennootschap nog eenigszins te rekken, droegen dan ook slechts een provisioneel karakter. Daarop werd bij voortduring gezinspeeld, zelfs nadrukkelijk gewezen, want het was er slechts om te doen tijd te winnen voor de vervanging van de oude vennootschap door een betere en meer levensvatbare organisatie, om een geheel nieuw bestuursapparaat voor te bereiden en in werking te kunnen brengen en toch onder-tusschen de loopende zaken, zoo goed en zoo kwaad het dan maar ging, op gang te houden, opdat de koloniën in elk geval voor het moederland bewaard bleven.

Men kan dit alles uitvoeriger zien en lezen in die Statenresolutie

¹⁾ Vgl. Verzameling van placaaen, resolutiën en authentieke stukken enz., betrekking hebbende tot de gewigtige gebeurtenissen sedert Sept. 1787 in het gemeenebest der Nederlanden voorgevallen, Campen, dl. VI, 65-67.

zelf, eveneens een belangrijk document voor de geschiedenis der W.I.C. tijdens haar laatste bestaansperiode en om dezelfde reden als voor het voorgaande stuk gold, hebben wij dan ook gemeend onzen lezers een dienst te bewijzen, dit stuk hier eveneens te insereeren. Het getuigt duidelijk van den wensch, die in den boezem van het hoogste regeeringscollege leefde, om zoo lang als het maar eenigszins mogelijk was de Compagnie te sparen en haar op de been te houden, haar bestaan, zij het dan met kunst- en vliegwerk te verzekeren, tot zoolang er een meer doeltreffende bestuursvorm en beheerend lichaam voor in de plaats gesteld konden worden. Bedoelde publicatie draagt tot opschrift:

„EXTRACT UIT HET REGISTER DER RESOLUTIE VAN DE
HOOG MOGENDE HEEREN STAATEN GENERAAL DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN, BETREKKELIJK DE
WEST-INDISCHE COMPAGNIE, EN HET VERVAL VAN
DERZELVER HANDEL, IN DATO DEN 27 AUG. 1788,”

en haar inhoud is als volgt:

„Is gehoord het Rapport van de Heeren VAN LYNDEN, en andere Hunner Hoog Mogenden Gedeputeerden tot de zaaken van de West-Indische Compagnie, hebbende, ingevolge en ter voldoening van derzelver Resolutie Commissoriaal van den 3den July laatstleeden, geëxamineert de Resolutie van de Heeren Staaten van de Provincie van Zeeland van den 23sten Juny daar te vooren, genoomen op het Rapport alhier ter Vergadering uitgebragt den 19 Maart 1787, door Hunner Hoog Mogenden Gecommitteerden tot de Conferentie met de Bewindhebbers van de West-Indische Compagnie.

En teffens geëxamineert hebbende de Resolutie van de Heeren Staaten van de Provincie van Holland en West-Friesland, van den 16den Mey dezes jaars, op den 19den daar aan volgende op het zelve subject alhier te Vergadering ingekomen.

Waar op gedelibereerd en in achtting genoomen zijnde, dat de Bezittingen van de West-Indische Compagnie en de Handel op dezelve van dat gewigt zijn voor het Gemeene Land, dat alle de Ingezeten van de Republiek, het zij door vertier van de Producten van den Landbouw en Veeweidery, van Fabryken en Trafyken, direct of indirect, de heilzaame vrugten van dien Handel genieten; dat echter de omstandigheden van de Kolonien en van de geheele Commerce op dezelve, sedert eenigen tijd, in zoodanig een verval geraakt zijn, dat de spoedigste en kragtigste hulpmiddelen noodzaaklijk geworden zijn, zo men die rijke bron van welvaart niet binnen kort wil zien opdroogen voor den Staat en voor de Ingezeten, ja zelfs, dat indien de zaaken langer op den tegenwoordigen voet bleeven voortgaan, het beter zoude zijn de Kolonien te laten vaaren, en alle de voordeelen derzelven te missen, dan de gewoone kosten aan dezelve te blijven besteeden, waarvan, uit hoofde van de afleiding van de Commerce, de vrugten door Vreemdelingen worden geplukt.

Dat gevolgelyk als een vasten grond en onwrikbaar beginsel moet worden aangenoomen, dat de Handel van de Kolonien geheel in handen van de Ingezeeten van den Staat behoore te blijven, met zo weinig uitzonderingen als de natuur van de zaak toelaat, *zo dat de Producten van de Kolonien geen andere markt hebben dan het Moederland en alle de benodigdheden van de Kolonisten hun door de Ingezeten moeten worden aangebragt*; dat de administratie van de Kolonien, zo hier te lande als in dezelve, naar deezen regel behoort ingericht te zijn, en de autoriteit en activiteit der Administratie geen atteinte aan dien regel moet toelaaten; *dat echter bedenkelijk is gevonden, of het raadzaam zoude zijn permanente schikkingen te arresteeren zo kort voor de expiratie van het Octrooy der Compagnie, en daarom best geoordeeld is dezelve alleen provisioneel te moeten maaken, in zo verre zij betrekking hebben tot de tegenwoordige directie, ten einde naderhand de Regeering van de Kolonien en den Handel op dezelve beter te kunnen inrichten.*

Is goedgevonden en verstaan, dat, uit aanmerking van de geneigtheid van de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, om zich voor alsnog te houden aan het reglement van den jaare 1772, op de vaart naar Essequibo en Demerary, de Directeur en Raaden van de Kolonien van Essequibo en Demerary zal worden aangeschreeven en gelast, zoo als gelast word mids deezen, het voorschreeven Reglement by provisie striktelyk te observeeren.

Dat voorts de nodige Fortificatien in de Kolonien zullen worden gemaakt, onder opzicht van Persoonen, bij Hun Hoog Mogenden nader te committeeren.

Dat een Plan van het provisioneel redres in het Politiek en Judicieel bestuur voor de Kolonien van Essequibo en Demerary, zo als het zelve is voorgedraagen in het voorschreeven Rapport van den 29 Maart 1787, bij provisie zal ingevoerd worden; doch dat de Kolonie-Raaden niet te min zullen gehouden zijn, om, staande het Octrooy van de Compagnie, de beveelen derzelven naar te komen; terwijl aan de Planters en de Ingezeten van de Kolonien word vrijgelaten, hunne bezwaaren aan de Compagnie voor te draagen, en indien dezelve niet wierden afgedaan, als dan dezelve bezwaaren in den boezem van Hunne Hoog Mog. over te brengen.

Dat wijders, uit aanmerking van de verregaande ongeregelgheden, op het voetspoor van het gebeurde hier te Lande, ook in de Kolonien verwekt, zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassauw, Erf-Stadhouder deezer Landen, als Gouverneur-Generaal en Oppervindhebbber zal worden verzogt en geauthoriseert, zo als verzogt en geauthoriseert word bij deezen, om voor ditmaal en zonder consequentie voor het vervolg, de Regeeringen in de Kolonien van Essequibo en Demerary, en van de Eilanden, direct aan te stellen, en des noods met de sterke hand te maintainereen en te doen respecteeren.

Dat de ééd, in het meergemelde Rapport voorgedraagen, zal worden ingevoerd met eene Ampliatie van getrouwheid aan Hooggemelde zijne Doorluchtige Hoogheid, als Gouverneur-Generaal en oppervindhebbber, in diervoegen, als het zelve in het voorgeschreeven Plan van provisioneel redres is geinsereerd.

Dat, gedurende den loop van het tegenwoordig Octrooy, de Hoofdgelden, als mede de agterstallen derzelven, zullen worden gesteld op

2 Gl. 10 st. voor de Compagnie, en dat de agterstallen successivelyk met de Hoofdgelden zullen betaald worden, als de agterstallen van het jaar 1784 met de Hoofdgelden van 1788, van 1785 met 1789, van 1786 met 1790, en van 1787 met 1791.

Dat het opgestelde Akker- en Zegelrecht provisioneel zal worden afgeschafft, behoudens zodaanige nadere dispositie, als Hunne Hoog Mogenden zullen goedvinden, wanneer alle de agterstallen afbetaald zullen zijn.

Dat aangaande de Communicatie tusschen de Rivieren van Essequibo en Demerary, op den voet beschreeven in het Rapport van den 19 Maart 1787, nader bericht zal worden gerequireert van Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie, welke ten dien einde zullen worden aangeschreeven.

Dat de Regeeringen op de Eilanden provisioneel zullen blijven op den ouden voet, doch dat zijne Doorluchtige Hoogheid, als Gouverneur-Generaal en Opper-Bewindhebber, zal worden verzogt, zo als verzogt word mids deezzen, de misbruiken, welke in het zesde point van Recapitulatie van het voorschreeven Rapport van den 19 Maart 1785 worden aangestipt, is het nodig, bij gelegenheid van de directe aanstelling der Regeering, te verhelpen, en dat inmiddels de Instructien van de Fiskaals van Curaçao en St. Eustatius zullen worden gerevideert.

Dat kundige Lieden in de Kolonien, ervaaren in den aart van het Land en van deszelvs Inwooners, aangemoedigd zullen worden, om geschikte Concepten van een Wetboek voor de Kolonien aan de hand te geeven, die vervolgens door de Hoven van Justitie hier te Lande, zouden kunnen geexamineerd en gerectificeerd worden.

Dat hoezeer iets definitiefs bepaald zoude behooren te worden, omtrent de encouragemeten van den Negerhandel, die Hunne Hoog Mogenden met de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, *aanzien als den grond van allen voorspoed der Kolonien*, welke Hunne Hoog Mogenden zo wel als zij, overtuigd zijn, dat op eene uitsteekende wijs behoorde aangemoedigd te worden, en welke zij ten allen tijden zullen beschermen en tegen een verderflijken Sluikhandel behoeden; echter aangezien eenige verschillende begrippen nog substeeren, tusschen de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, over de wijze van dien Handel te encourageeren, eene finaale Dispositie daar omtrent zal worden uitgesteld, en inmiddels de gemelde Heeren Staaten met alle instantie zullen worden verzogt, zich op een Point van zo veel gewigt ten spoedigste te willen verstaan, op dat Hunne Hoog Mogenden aan de Ingezetenen van den Staat, welke door de geproponeerde voordeelen alreeds zijn bewoogen, om zich op nieuws op den Negerhandel toe te leggen, dezelve voordeelen niet langer behoeven te onthouden.

Dat echter inmiddels en provisioneel, gedurende den loop van het tegenwoordige Octrooy aan de Nederlandsche Schepen zal vrijstaan, derzelver aangebragte Slaaven publiek of uit de hand te verkoopen, zodaanig als zij zullen te raaden worden.

Dat wijders, tot beveiliging van de Nederlandsche Vaart, eene serieuze Deliberatie zal worden aangelegd, om bij aanhoudendheid Oorlogsvaartuigen te laten stationeeren en kruissen in de West-Indische Zeën daar toe de Heeren Hunner Hoog Mogenden Gedeputeerden tot de zaaken van de Zee zullen worden verzogt, bij de eerste gelegenheid dat

Gecommitteerden uit de Collegien ter Admiraliteit alhier staan te komen, derzelver Consideratien en Advys in te neemen, en daar van alhier ter Vergadering Rapport te doen.

Dat eindelijk, daar Hun Hoog Mogenden volkomen instemmen met de Heeren Staaten van Holland en van Zeeland, dat de Compagnie niet langer kan bestaan zonder Subsidien; dat, zo lang als de gewigtige Etablissemerten in Afrika en Amerika onder haar bestier zijn, het belang van den Staat vordert, dat de Compagnie ondersteund worde; dat de noodzaaklijkheid van Subsidien alreeds voor meer dan een jaar zoo dringend is voorgekomen, als Hunner Hoog Mogenden Gecommitteerdens zelve hebben voorgedraagen in hun gemelde Rapport; DAT HET GEBREK THANDS ALLE DENKBEELDEN TE BOVEN GAAT, derhalven de Heeren Staaten van die Provincien, welke zich nog niet geëxpliceerd hebben, ten sterksten zullen worden verzogt en geëxhorteerd, om de Compagnie te subsidieeren met vijf Tonnen Gouds, of aan dezelve Authorisatie verleen, om die Penningen, onder Guarantie van de Generaliteit te Negotieeren, tot gaande houding van haare zaaken; en dat vervolgens, ten behoeve van de Compagnie, op den Staat van Oorlog worde gerepartiteerd eene jaarlijksche Subsidie van 250.000 Guldens voor de jaaren 1788, 1789, 1790 en 1791, tot betaaling van de Intressen en tot suppletie van het apparente jaarlijksche kort.

En dat insgelijks de mankeerende Provincien zullen worden verzogt, om zich op de verdere Poincten van het meergemelde Rapport van den 19 Maart 1787 te willen explicereen.

En zal Extract van deeze Hunner Hoog Mogenden Resolutie gezonden worden aan zijne Hoogheid, als Opper-Bewindhebber, en aan de Bewindhebberen van de West-Indische Compagnie ter Praesidiaale Kamer Amsteldam, om te strekken tot derzelver naricht, en zich daar na zo veel nodig te reguleeren" ¹⁾).

De Raadpensionaris werkte ondertusschen rustig voort aan de uitvoering van het plan, dat hij zich gevormd had tot het scheppen van betere bestuurstoestanden in de West, daarbij den overgang van de oude W.I.C. naar een z.g. Generaliteitscollege, waarin alle provinciën deel aan het bestuur zouden krijgen ter vervanging van de Kamer van X, zoo geleidelijk mogelijk makende. Hoe hij dit in de finesses geregeld wenschte te zien, leert Dr. van der Meulen ons het best, die het persoonlijk element van den initiatiefnemer daarin niet achterstelde bij de krachtige persoonlijkheid van den opperregent en financieele specialiteit, die we steeds weer in al de regeeringsdaden van den genialen Raadpensionaris terugvinden. Om dit met de volgende woorden van den auteur te verduidelijken:

„Van de Spiegel maakte in de besognes, waarin al deze zaken (betreffende de liquidatie van de W.I.C.) behandeld werden, de ontbinding voor velen aannemelijk door verdere ontvouwing van

¹⁾ Vgl. Verzameling van placaten, resolutien en authentieke stukken, enz., dl. VII, 303–309.

wat hij zich voorstelde met de Compagniesbezittingen te doen. Zijn plan was de koloniën onder het bestuur te brengen van een Generaliteitscollege, waarin alle provinciën zitting zouden hebben en dat ten opzichte van de koloniën de plaats zou innemen van de Kamer van X. Dit college zou het hoofdbestuur vormen over de financies, over de justitie, politie en defensie, gelijk thans de Kamer van X deed, maar veel van hetgeen thans aan de Kamers was toevertrouwd, zou ter bevordering van de meerdere eenheid in de directie ook aan dat college moeten worden opgedragen. Het college zou zijn eigen inkomsten trekken uit de belastingen, lasten en recognitiegelden en zooveel mogelijk de uitgaven voor de koloniën uit die inkomsten bestrijden. *Als Hollander van kwaliteit en Zeeuw van geboorte tegelijk* voorzag van de Spiegel, dat een Generaliteitscollege, zooals hij thans voorstelde, bij schippers, reeders en kooplui hoogst impopulair zou zijn. Er diende tusschen den handel en den voorgestelden Generaliteits-kolonieraad een stootkussen te worden aangebracht. Van de Spiegel wilde daarvoor doen dienen departementen voor den West-Indischen handel, gevestigd in de bestaande Kamersteden, colleges direct ondergeschikt aan den Centralen Raad, met wien de koopman en de schipper dus niet in de onmiddellijke aanraking zouden komen, terwijl de kolonist niet of weinig met de departementen te doen zou hebben. Deze departementen waren dan tevens een schadeloosstelling voor de steden, die thans Kamers hadden. In dit ontwerp paste geheel de overneming van de baten en schulden der Compagnie voor rekening van de Generaliteit. Van het meerendeel der roerende en onroerende goederen van de Compagnie moest de Staat kooper worden als exploitant, bijv. van de forten, de kanonnen, ammunitie, vivres, pakhuizen hier te lande en aan de overzijde, zoomede van de rechten der Compagnie in de Sociëteit van Suriname, van de activa, dus, die anders onverkoopbaar zouden blijken. Wanneer de Staat eigenaar werd van de hoofdzaken, wilde Van de Spiegel hem ook alle andere bezittingen in massa doen overnemen tegen betaling in 3% Generaliteits-obligatiën, terwijl ook aan crediteuren hun vorderingen zouden worden betaald met deze waarden. De nieuwe administratie zou van de hieruit spruitende schuld de rentebetaling voor haar rekening nemen. Aan de Generaliteit zouden dus geen nieuwe lasten worden opgelegd. Voor Holland en Zeeland gaf deze schikking het voordeel, dat de thans doode schuldvorderingen op de Compagnie weer rente zouden afwerpen, zoodat Holland bij een mogelijk tekort op de administratie zonder vermeerdering van uitgaven aan het

nieuwe koloniebestuur zou kunnen ten koste leggen, wat het aan rente trok.

„Van de gepraetendeerde vorderingen der Compagnie nu maakte Van de Spiegel een zeer handig gebruik; hij bestreed hare deugdelijkheid maar gaf toe, dat er bij een mogelijke taxatie der goederen moeilijkheden uit konden voortkomen en stelde den participanten eenige vergoeding bij uitkoop in het vooruitzicht. Hij sloeg daarmee juist den goeden toon aan; de Staten van Holland zouden uit vrees voor erkenning der schuld tot ontbinding der Compagnie te eer meewerken; de aandeelhouders bereikten wat zij wilden: een verhoogde waarde hunner actiën.

„Ten opzichte der waardeering van de bezittingen der Compagnie trok de Raadpensionaris een scherpe lijn tusschen de privaatrechtelijke en de publiekrechtelijke. Hij rekende tot de eerste alle verkoopbare roerende goederen en de onroerende goederen, voorzover zij baatgevend waren of voorzover de Compagnie er gelden tot verbetering of bruikbaarmaking aan ten koste had gelegd. Alle andere bezittingen of vermeende bezittingen hielden op dat te zijn met het einde van het octrooi. De eigendom van improductieve gronden werd haar ten eenenmale ontzegd. Dat waren eigendommen van den Souverein, in gebruik bij de Compagnie en onverkoopbaar. De verdediging van dit plan had het gewenschte gevolg. Men legde zich in het besogne er bij neer. Hoorn en Enkhuizen hielden de conclusie nog langen tijd op, tot het einde van September. Toen viel onder protest dezer steden de beslissing overeenkomstig de voordracht.”

Dat wilde echter nog niet dadelijk zeggen, dat de ontbinding liquidatie of opheffing der W.I.C. toen reeds een voldongen feit was, want van 4 Oct. 1790, toen Holland zijn voorstel ter Generaliteit bracht om met de Bewindhebbers der Compagnie te confereren over bovengenoemd voorstel van Van de Spiegel c.s. en een plan van bestuur der Westindische koloniën te ontwerpen, tot 28 Sept. 1791 verliep er opnieuw een periode van drukke deliberatiën en onderhandelingen, waarin vooral de verzetsactie van de provincie Zeeland uitging, dat zich in zijn rechtstreeksche belangen ten aanzien van Essequibo en Demerary benadeeld zag en zich in de onverhavige kwestie niet door Holland wilde laten overstemmen ¹⁾.

Toen eindelijk door de instelling van een interimdirectie een schakel was gelegd tusschen de thans reeds eenigen tijd tot werk-

¹⁾ Zie dezen sleependen gang van zaken uitvoerig vermeld bij Van der Meulen, t.a.p. blz. 469–495.

loosheid gedoemde W.I.C. en den nog te creëren bestuursvorm tot staatsexploïtatie, zong ook Zeeland een toontje lager. Het ontwerp van het nieuwe bestuur der koloniën kon nu geformeerd en ter behandeling worden voorgelegd ¹⁾, zoodat 1 Januari 1792 de interimdirectie het bestuur der koloniën van de W.I.C. kon overnemen.

Ook nu moest er nog veel geregeld worden, brak er opnieuw strijd uit en ontstond er telkens weer oneenigheid over de uitvoering der voorloopig voorgestelde regeling ter afdoening van de verschillende kwesties, voordat alle partijen zoowat bevredigd waren, een en ander vooral het gevolg der stroef werkende regeeringsmachine en de Unie, die beide als de W.I.C. haar tijd hadden uitgediend. Doch de Raadpensionaris Van de Spiegel hield bij al deze tweedracht het hoofd koel en zijn hart warm voor de belangen der kolonisten en de natie, die het toen en thans voor een niet gering deel aan hem dankt, dat West-Indië voor Nederland behouden bleef. Zijn staatsmanswijsheid en financieel doorzicht hebben er te rechter tijd voor gezorgd, dat West-Indië met de Republiek weer uit de impasse geraakte, waarin ze door de schuld der W.I.C. gestort waren. Hulde daarom zijn beleid en activiteit.

¹⁾ Den voornaamsten inhoud van dit ontwerp vindt men bij Van der Meulen puntsgewijze opgegeven.